

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

THE INFLUENCE OF MILITARY LAW ON THE FORMATION OF A LEGAL STATE

Зінченко Д.О.,
капітан,
слухач кафедри фінансів і права
Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті розкрито теоретико-методологічні засади правового регулювання суспільних відносин у сфері становлення, розвитку та діяльності Збройних Сил України. Обґрунтовано, що на сучасному етапі свого становлення та розвитку військове законодавство України є як частиною законодавства України, так і джерелом зазначеного законодавства. Розглянуто аспекти впливу військового законодавства на формування України як правової держави.

Ключові слова: правова держава, військове законодавство, джерела військового права, військова правотворча діяльність, громадянське суспільство.

В статье раскрыты теоретико-методологические основы правового регулирования общественных отношений в сфере становления, развития и деятельности Вооруженных Сил Украины. Обосновано, что на современном этапе своего становления и развития военное законодательство Украины является как частью законодательства Украины, так и источником указанного законодательства. Рассмотрены аспекты влияния военного законодательства на формирование Украины как правового государства.

Ключевые слова: правовое государство, военное законодательство, источники военного права, военная правотворческая деятельность, гражданское общество.

The article deals with theoretical and methodological principles of legal regulation of social relations in the formation and development of the Armed Forces of Ukraine. Was proved that at the present stage of formation and development of military legislation of Ukraine it is as part of the law of Ukraine and on the other side it the source of the said law. The peculiarities aspects the impact of military law on the formation of Ukraine as a legal state.

Key words: rule of law, military law, sources of military law, military law-making activities, civil society.

На тлі посилення загроз і зростання нестабільності у світі спостерігається небезпечна тенденція перегляду національних кордонів поза нормами міжнародного права. Военні засоби, створені наприкінці минулого століття для протидії небезпеці індустріального та постіндустріального характеру, виявляються здебільшого малоефективними перед необхідністю подолання викликів та загроз нового походження. Ситуація вимагає принципово іншого мислення та дій [3, с. 6].

Тому в нових історичних реаліях, а саме закінчення епохи «холодної війни», початок фази «перманентних воєнних конфліктів» та «боротьби зі світовим тероризмом», значно зростає роль Збройних Сил України, які є ядром та головним інструментом забезпечення національної безпеки та призначені для відбиття зовнішньої збройної агресії й інших воєнних загроз, пов'язаних із застосуванням військової сили проти України, і для виконання Україною міжнародних зобов'язань.

Ось чому в умовах сучасного розвитку України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави важливе значення мають питання організації її оборони, захисту суверенітету, територіальної цілісності й недоторканості, що покладається на Збройні Сили України, які забезпечують стримування збройної агресії та її відсіч, охорону повітряного простору держави та підводного простору в межах територіальних вод України [2].

Зазначене зумовлює необхідність проведення аналізу на теоретико-правовому рівні існуючої на сьогодні низки нормативно-правових актів та міжнародних договорів, які регулюють суспільні відносини у сфері становлення, розвитку та діяльності Збройних Сил України та зворотній вплив військового законодавства на формування правової держави.

За наявності значної кількості нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини у сфері становлення, розвитку та діяльності Збройних Сил України, на теоретичному рівні є необхідним відокремлення їх від інших нормативно-правових актів України у певну цілісну єдність, тобто систему.

Вивчення й аналіз системи військового законодавства України дозволяє сформулювати основні ґрунтовні теоретичні положення, які можуть бути покладені в основу законотворчого процесу щодо видання нових нормативно-правових актів у сфері становлення, розвитку та діяльності Збройних Сил України.

Актуальність статті обумовлена тим, що на нормативно-правовому рівні існує проблема вдосконалення правового регулювання суспільних відносин у сфері становлення, розвитку та діяльності Збройних Сил України, підвищення сучасних вимог до наукових та законотворчих процесів у зазначеній сфері.

Одним із варіантів вирішення цих проблем є доведення того, що військове законодавство України є системою, яка містить та, разом із тим, породжує нові якості та властивості цілої низки нормативно-правових актів військового законодавства України, при цьому здійснюючи опосередкований вплив на законодавство України.

Джерелами та теоретико-правовим підґрунтям дослідження військового законодавства України на рівні основних методологічних напрямків і загальнотеоретичних проблем праворозуміння виступили роботи українських учених, таких як: Кравчук М. В., Шевченко В. П., Нещадим М. І., Коропатнік І. М., Кісель В. Й., Пасіка С. П., Богущий П. П., Євграфова Є. П., Шульгін В. В. та ін.

Утім, незважаючи на значний внесок учених в розвиток й удосконалення правового регулювання військових відносин, подальшого конкретного дослідження потребують визначення особливостей зворотного впливу військового законодавства на систему права України.

Військова правова тематика у вітчизняній юридичній літературі представлена поодинокими науковими розробками згаданих вище вчених, через, насамперед, надмірну специфічність предмету дослідження.

Метою статті є доведення того, що на сучасному етапі свого становлення та розвитку військове законодавство України є як частиною законодавства України, так і джерелом зазначеного законодавства.

Термін «правова держава» введений у науковий обіг німецьким ученим Модем Р., який виклав свої теоретичні міркування щодо ідеальної держави у праці «Наука поліції у відповідності з принципами правової держави» (1868 р.).

Реформування колишнього радянського суспільства та інтеграційні процеси на міжнародній арені зробили об'єктивно необхідним формування правової держави в Україні [4].

Складність визначення правової держави обумовлена багатоаспектністю цього явища. Крім того, процес її розбудови не може бути остаточно завершеним, оскільки з розвитком громадянського суспільства змінюються і вимоги до її змісту, внаслідок чого відбувається розширення кількості ознак та оновлення їх змісту. Правова держава може бути визначена як особливий стан організації державної влади у громадянському суспільстві, який виникає за умов досягнення в останньому високого рівня правової культури його членів і передбачає реалізацію державою свого функціонального призначення на засадах верховенства права, поділу влади, визнання і реалізації прав і свобод людини і громадянина, а також взаємної відповідальності держави та особи [5].

Слід відрізнити правову, демократичну і соціальну державу.

На відміну від демократичної та соціальної держави, правова держава – це така держава, в якій досягнуто пріоритет прав людини, яка зв'язана саме цим правом і підкоряється йому; де законодавча, виконавча і судова гілки влади закріплюють, гарантують і забезпечують права людини у повсякденній діяльності [6].

Формування правової держави неможливе без сформованого громадянського суспільства. Скільки існує політична думка, стільки суспільство намагається вирішити питання громадянського суспільства. Поява самого поняття «громадянське суспільство» пов'язана з ідеєю природних прав людини.

Між тим ефективна взаємодія громадянського суспільства з державою можлива лише за умов, коли остання існує у формі правової, оскільки ефективність розвитку громадянського суспільства залежить від ступеня захищеності індивідуальної та суспільної сфер життя від надмірної регламентації з боку держави та її органів. Лише в демократичній, правовій державі із розвинутим громадянським суспільством досягається гармонія у взаєминах між державою і суспільством, де вони виступають як рівноправні партнери. Водночас постійне вдосконалення правової державності є вагомим фактором модернізації самого громадянського суспільства [7].

Існування України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави неможливе без врегулювання питання організації її оборони, захисту суверенітету, територіальної цілісності й недоторканості, що покладається значною мірою на Збройні Сили України, діяльність яких врегульовано військовим правом, яке, маючи власну систему юридичних джерел, формується як комплексна галузь права за рахунок особливостей правового режиму і зазнає у цьому постійного впливу публічних галузей права.

Роль, місце та завдання Збройних Сил України у забезпеченні обороноздатності держави були закладені ще у 1991 р., коли були прийняті Закони України «Про Збройні Сили України», «Про оборону України» [8].

Військове законодавство, на чому наголошується у літературі, неможливо вважати винятковим правовим явищем, таким, котре існує окремо, незалежно від інших чинників, які утворюють національну правову систему, у т. ч. – відокремлено від системи права.

Законодавство є важливим, узагальнюючим концептом для певного виду джерел права, тобто нормативно-правових актів. Наукове визнання факту існування

військового законодавства не дає відповіді на головне питання – щодо його правової природи, встановлення не лише системних зв'язків у правовій матерії, але й належності до конкретного інституційованого нормативного комплексу усередині системи українського права. Окрім іншого, військове законодавство необхідно сприймати крізь призму плюралістичної характеристики системи джерел українського права та військового права зокрема.

Аналіз підходів до вивчення військового права та результатів проведених наукових розробок дозволяє дійти висновку про те, що військове право являє собою складну, однак цілісну систему взаємопов'язаних норм. У центрі цієї системи знаходяться правові норми, які регулюють відносини у сфері військової безпеки держави, а також правові норми, котрі здійснюють регулятивний вплив на механізм та порядок проходження військової служби. Право воєнної безпеки та право військової служби є центральними ланками у системі військового права, дозволяючи ідентифікувати це складне правове явище у національній правовій системі.

Військове право має за мету визначення засобів досягнення воєнної безпеки суспільства як обов'язкової складової національної безпеки, за умов реалізації правохисних механізмів статусу військовослужбовців та інших категорій громадян, які є суб'єктами військових та військово-цивільних відносин [9].

Військове законодавство та військове право зокрема у своєму інституційальному відокремленні зазнає формуючого впливу публічних галузей українського права – конституційного, адміністративного, фінансового, кримінального та інших галузей. Водночас певна автономність у системі права інституційованих нормативних комплексів, котрі забезпечують регулювання публічних відносин військової служби, або ж відносин щодо використання зброї, військової техніки під час бойових навчань, правил вартової служби, або ж бойової служби; правил бойового чергування тощо є очевидною. Ось чому теоретичні та практичні складності визначення місця військово-правових норм у системі українського права вирішуються через визнання комплексної галузі військового права з її власним правовим режимом, притаманними цій галузі предметом, методом та метою правового регулювання.

Таким чином, концепція військового права виходить із доктринальної характеристики національної системи права, визначення правового режиму військового права, який надає їй ознак комплексної галузі з орієнтуванням на особливості публічних військових відносин, їх суб'єктної складової та з визначенням мети військово-правового регулювання як обов'язкового і визначального чинника правового режиму військового права.

Отже, військове право є комплексною галуззю права – системою загальнообов'язкових норм, формально визначених правил поведінки у військово-публічній сфері, які встановлені, охороняються та забезпечуються державою, здійснюють регулювання суспільних відносин, пов'язаних з діяльністю військової організації суспільства, і мають за мету забезпечення захисту держави, її суверенітету, територіальної цілісності [10].

Структуру військового права становлять підгалузі, інститути, норми права. Підгалузі військового права (право військової безпеки і оборони; право військової служби; військово-адміністративне право; військово-соціальне право; військово-господарське право; військово-кримінальне право; міжнародне гуманітарне право) утворюють норми, які мають ознаки спільної мети правового регулювання однорідних за своєю природою суспільних відносин. В одних випадках такі підгалузі належать виключно до військової сфери та не можуть містити норм будь-яких інших галузей права (право військової служби), в інших – норми військового права регулюють від-

носини держави та громадян у військовій сфері, однак безпосередньо не належать до неї.

Юридичними джерелами військового права є явища нормативно-правового характеру, які встановлюють конкретно визначені правила поведінки учасників військово-публічних відносин. Юридичні джерела військового права утворюють цілісну систему із чітко визначеними ієрархічними зв'язками.

Центром системи юридичних джерел військового права є Конституція України, закони, підзаконні нормативно-правові акти, а також локальні нормативні акти, які ґрунтуються на конституційних положеннях та засвідчують взаємозалежність відповідно до їх юридичної сили [11].

Серед військових нормативно-правових актів виділяються Статути Збройних Сил України – зведення правил, які визначають функціональні, процедурні питання діяльності військових формувань із визначенням прав та обов'язків військовослужбовців у виконанні завдань військової служби.

Численну групу юридичних джерел військового права становлять досить специфічні акти локальної дії нормативного характеру – військові накази, інструкції та ін.

Систематизація юридичних джерел військового права розглядається не лише як діяльність щодо упорядкування нормативної основи цієї комплексної галузі права, але й як ґносеологічний процес. Систематизація юридичних джерел військового права здійснюється за правилами інкорпорації та в усіх випадках – комплексно, що обумовлено дією галузевого правового режиму.

Проте, найбільш досконалим вирішенням питання систематизації юридичних джерел права вбачаються розробка та прийняття Військового кодексу.

Ознаками джерел військового права України є: обов'язковість правових норм та неухильне їх виконання суб'єктами військового права України; формальна визначеність, яка проявляється у зовнішній формі вираження нормативних приписів, що формують систему джерел військового права України та від якої залежить їх юридична сила, місце у правовій системі та ефективність і своєчасність регулювання відносин у військовій сфері. Серед джерел військового права України варто виділити Основний Закон держави, закони України, підзаконні нормативно-правові акти, локальні акти, звичай, нормативні договори (міжнародні угоди та адміністративні договори) та правову доктрину України [12].

Будівництво правової держави в Україні передбачає, з одного боку, виховання високої правової культури громадян, у т. ч. військовослужбовців, з іншого, – вимогу до усіх державних інститутів діяти суворо у правовому полі. Для Збройних Сил України правове поле формують Конституція України, інші закони та нормативно-правові акти загального характеру, а також військове законодавство як сукупність законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері будівництва і діяльності Збройних Сил України.

Проаналізувавши значний масив військового законодавства України та його ієрархічну структуру, можна умовно виділити такі його частини:

- 1) нормативні приписи, що містяться в Конституції України;
- 2) нормативні приписи, що містяться в кодифікованих законодавчих актах: кодексах та статутах, до яких належать загальновійськові статuti Збройних Сил України;
- 3) нормативні приписи, що складають зміст поточних законів України.

Відтак можна говорити про існування в національному законодавстві окремого військового правового інституту, в якому об'єднуються відповідні норми конституційного, адміністративного, кримінального та інших галузей права. Специфіка правоохоронної діяльності у

військовій сфері виявляється у визначенні законом особливого різновиду правопорушень, у т. ч. військових, а також особливих видів покарань для військовослужбовців, військовозобов'язаних та призовників.

Воєнно-політична ситуація, яка склалася в Україні з початку 2014 р., зумовила внесення ряду змін до існуючих та прийняття нових нормативних актів у військовій сфері:

1) Укази Президента України «Про часткову мобілізацію» від 17 березня 2014 р. № 303/2014 та від 06 травня 2014 р. № 454/2014, затверджені Законами України від 17 березня 2014 р. № 1126-VII та від 06 травня 2014 р. № 1240-VII щодо оголошення та проведення часткових мобілізацій;

2) Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення оборонно-мобілізаційних питань під час проведення мобілізації» від 20 травня 2014 р. № 1275-VII (далі – Закон № 1275).

Зазначеним Законом внесені зміни до ряду діючих законодавчих актів України, у т. ч. Кодексу законів про працю України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Податкового Кодексу України, Законів України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» тощо.

Міністром оборони України 03 листопада 2014 р. підписаний Наказ № 782 «Про затвердження Змін до Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України», який набрав чинності 09 грудня 2014 р. Даним нормативним документом визначено ряд особливостей проходження військової служби громадянами України в особливий період [2].

У Конституції та законах України докладно визначені норми щодо підготовки оборони та застосування Збройних Сил України для відсічі збройної агресії. Однак, як засвідчили події у Криму, східних та південних регіонах України, досі неврегульованими залишаються правові питання щодо застосування Збройних Сил України та їх зброї і бойової техніки у мирний час під час захисту конституційного ладу, територіальної цілісності та недоторканості держави, проведенні антитерористичних операцій, забезпеченні надзвичайного стану тощо.

Для вирішення зазначеного питання доцільно, зокрема, передбачити внесення змін до Конституції України стосовно покладання на Збройні Сили України функцій не лише із забезпечення оборони держави, а й їх участі у захисті конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості України.

Таким чином, з огляду на згадані проблеми, у нинішній складній воєнно-політичній та економічній ситуації через брак часу і необхідність забезпечення якомога швидшої підготовки ефективної оборони України, необхідно здійснити удосконалення засад воєнної політики та завдань Збройних Сил України, а також внесення змін до українського законодавства та впровадження європейських норм та принципів у функціонуванні Збройних Сил України, зокрема адміністративних, оперативних, технічних, логістичних та інших стандартів НАТО.

Дослідження проблеми висвітлено в наступних положеннях та висновках:

– військове законодавство України є системою, тобто цілісною сукупністю нормативних приписів у складі нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері становлення, розвитку та діяльності Збройних Сил України;

– система права є основою формування військового законодавства, вона відтворена у формі нормативних приписів, які регулюють суспільні відносини становлення, розвитку та діяльності Збройних Сил України, лежить в основі їх цілісності;
– обґрунтовано, що військове законодавство України здійснює опосередкований вплив на формування правової держави;

– визначено поняття та сутність правової держави;
– визначено джерела військового права правової держави;
– визначено необхідність удосконалення військової правотворчої діяльності в Україні та підвищення ефективності військової правореалізаційної практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Прохоренко М. М. Фактори формування та розвитку системи військового законодавства України / М. М. Прохоренко // Часопис Київського університету права : Український науково-теоретичний часопис. – 2005. – № 1. – С. 68–77.
2. Методичні матеріали з воєнно-ідеологічної підготовки особового складу Збройних Сил України на 2015 навчальний рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://refs.in.ua/metodichni-materiali-z-voeyno-ideologichnoyi-pidgotovki.html>.
3. Кубицький С. О. Нариси воєнно-політичної історії України : Навчальний посібник / С. О. Кубицький, В. Л. Кирик, А. Б. Єрмоленко, С. В. Сірий, В. Г. Безбах. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 375 с.
4. Шаптала Н. К. Конституційне право України : навчальний посібник / Н. К. Шаптала, Г. В. Задорожня. – Дніпропетровськ : ТОВ «ЛізуновПрес», 2012. – 472 с.
5. Ковальська В. В. Україна – правова держава / В. В. Ковальська // Наше право. – 2007. – № 1. – С. 10–12.
6. Теорія права і держави : Підручник. – 3-тє вид. – К. : Алерта ; ЦУП, 2011. – 524 с.
7. Олійник А. Ю. Основні напрями формування громадянського суспільства і правової держави в Україні / А. Ю. Олійник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://libfree.com/159514404-pravopravoznavstvo_oliynik_ayu.html.
8. Демків Р. Я. Конституційне право України. Курс лекцій / Р. Я. Демків. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 332 с.
9. Богущий П. П. Концепція військового права у сучасній юриспруденції / П. П. Богущий // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – С. 327–331.
10. Прохоренко М. М. Система військового законодавства України : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.01 «теорія та історія держави і права ; історія політичних та правових вчень» / М. М. Прохоренко ; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – Харків, 2007. – 20 с.
11. Богущий П. П. Основи військового права України : курс лекцій / П. П. Богущий, С. М. Скуріхін. – Одеса : Фенікс, 2010. – 340 с.
12. Каткова Т. Г. Військове право : сучасний стан і перспективи розвитку / Т. Г. Каткова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dspace.hepu.edu.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/1/255/KatkovaT_78-81.pdf?sequence=1.

УДК 336.221.262

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОДАТКУ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО, ВІДМІННЕ ВІД ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

GENERAL DESCRIPTION PROPERTY TAXES, OTHER THAN LAND

Кулинич І.М.,
студентка

Сумський державний університет

Резнік О.М.,

к.ю.н., доцент кафедри адміністративного і господарського права
та фінансово-економічної безпеки
Сумський державний університет

Стаття присвячена питанню висвітлення ролі податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Надається стисла характеристика даному платежу та розглядаються окремі його складові елементи. Наголошується на значимості досліджуваного податку як одного з основних чинників забезпечення фінансової стабільності системи місцевого самоврядування, розглядається актуальний іноземний досвід у даному напрямі. Акцентується увага на недоліках у частині нормативно-правового регулювання такого платежу. Враховуючи думки вітчизняних науковців, автором пропонуються зміни до чинного податкового законодавства.

Ключові слова: нерухоме майно, бюджет, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, оподаткування.

Статья посвящена вопросу освещения роли налога на недвижимое имущество, отличное от земельного участка. Предоставляется краткая характеристика данного платежа и рассматриваются отдельные его составляющие элементы. Отмечается значимость исследуемого налога как одного из основных факторов обеспечения финансовой стабильности системы местного самоуправления, рассматривается актуальный зарубежный опыт в данном направлении. Акцентируется внимание на недостатках в части нормативно-правового регулирования такого платежа. Учитывая мнения отечественных ученых, автором предлагаются изменения в действующее налоговое законодательство.

Ключевые слова: недвижимое имущество, бюджет, налог на недвижимое имущество, отличное от земельного участка, налогообложение.

The article deals with highlighting the role of the tax on real property other than land, as one of the existing mandatory when legally defined circumstances payment. It is emphasized the economic importance of real estate as an object of this type of taxation. Considered objective reasons, due to the necessity of taxation such obligation. Provided its characteristics in summary form, in particular in relation discusses fundamental features appropriate stresses the fact that such a tax is a local, direct and personal payment. Characterized by its individual components, in particular it is a list of taxable base, facilities, rates and exemptions from such taxation. We have reviewed the features of the calculation area object of taxation and entities that are authorized to conduct these, legal action. States on the importance of tax investigated as one of the key factors ensuring financial stability of local government, which potentially creates conditions for social and economic development of the territorial community by addressing priority issues for the population. We consider the current international experience in this area, given the statistics on high rates, which indicate the feasibility, from a position of stable revenues and financial performance, the practice of charging such payment in Ukraine. Attention is focused on current imperfection of legal regulation of the impossibility for individual property calculation and collection of such payment, resulting in a loss of local budgets substantial totals. Proposed changes to their existing tax legislation, the introduction of which, on the one hand will result in additional amounts of new revenue, the budget accounts and on the other – won't create additional fiscal weighting on current taxpayers on real property other than land.

Key words: real estate, budget, real estate tax, other than land, taxation.